

UNIVERSITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Institut meziodborových studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Brno 2005

Honza Ondřej

Universita Tomáše Bati ve Zlíně

Institut meziodborových studií

Agresivita jednotlivce a skupiny, příčiny a prevence

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce :

Doc. PhDr. Jaroslav Nevoránek, CSc.

Vypracoval :

Honza Ondřej

Brno 2005

Děkuji panu Doc. PhDr. Jaroslavu Nevoránkovi, CSc. za odborné vedení mé práce, vstřícný přístup, získání cenných rad a informací při zpracování této bakalářské práce.

Honza Ondřej

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci z oboru „ SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA“ na téma **Agresivita jednotlivce a skupiny, příčiny a prevence** vypracoval samostatně s použitím informačních zdrojů.

Honza Ondřej

Obsah

Úvod.....	6
1. Pojem agrese	8
1.1. Vznik, historie, současnost, všeobecná agresivita.....	8
1.2. Agresivita v lékařství, psychologii, pedagogice, technice	10
1.3. Agresor – vymezení pojmu	12
1.4. Agresivita verbální a fyzická.....	13
2. Agresivita dětí a mládeže v celosvětové společnosti	21
2.1. Princip všeobecné agresivity	21
2.2. Zdroj dětské agresivity	22
2.3. Proč agresivita	24
2.4. Agrese a praxe života	25
3. Agresivita jednotlivce a skupiny	28
3.1. mobbing, šikana.....	28
3.2. kriminalita, terorismus.....	34
4. Prevence agresivity	40
4.1. Co je prevence	40
4.2. Druhy prevence	41
4.3. Programy prevence	43
Závěr.....	45
Resumé	46
ANOTACE.....	47
Klíčová slova	47
ANNOTATION.....	47
Prameny a literatura.....	48

Ú v o d

Zadanému tématu „ Agresivita jednotlivce a skupiny, příčiny a prevence“, jsem se rozhodl věnovat z důvodu, že již řadu let pracuji s dětmi jako dobrovolný činovník sportovního klubu HC Rebel Havlíčkův Brod. Při této práci i v běžném životě jsem si všiml, že narůstá agresivní chování v celé naší společnosti, zejména dětí a mládeže, kde je toto chování takřka méně než žádoucí. Při pozorování tohoto jevu jsem si také všiml, že preventivní péče tohoto chování ve společnosti je mizivá. Lze konstatovat, že v České republice je to důsledek celospolečenské změny společnosti socialistické na společnost kapitalistickou a změny chování jako takového vůbec. Tedy přechod na větší osamostatnění skupiny lidí a jedince konkrétně.

V tomto oddíle, jako vedoucí osmé sportovní třídy, se setkávám s řadou prvků agresivního chování dětí, které samo ze své podstaty vychází z prvků této hry a je přímo trenéry vyžadováno ve větší či menší míře. Také s agresivním chováním dětí, které je podřízeno vlivům rodičů a jejich požadavkům na samotné dítě, jenž vycházejí nejen z ambicí těchto rodičů, ale také z ambicí těchto jednotlivých dětí prosadit se v kolektivu stejně starých jedinců. Někdy za každou cenu i na úkor slabšího. To z důvodu, který slyší doma, ve škole, v zájmových kroužcích i ve sdělovacích prostředcích. Tedy „**Dnešní doba to vyžaduje.**“ Toto chování není dětmi prezentováno pouze ve sportovním dění, ve škole a doma, ale co je závažnější a alarmující, i v běžném životě, v komunikaci mezi sebou navzájem.

Agrese, agresivní chování jedince i skupin je závažný problém současné společnosti. Nejedná se pouze o agresivní chování dospělých lidských jedinců, ale závažnější je vzestupná tendence agresivního chování dětí a mládeže. Skupin i jednotlivců, kdy toto chování a jeho agresivita je vždy spojeno, s tím, zda se jedná pouze o jedince nebo o skupinu. Zda tento jedinec vystupuje adresně nebo je skryt v anonymitě skupiny, davu, společnosti. Nejde jen o agresivitu verbální, která začíná již v předškolním věku různým pošklebováním a nic neříkajícím šťoucháním. Jde zejména o agresivitu fyzickou, která postupně přechází až v šikanu a brutalitu, jenž je tak závažnější, že si s ní nevědí rady ani odborníci, psychologové nebo pedagogové, kteří nad její prudkostí kroutí hlavou. Problém dnešní doby je tak závažný, že programy prevence samotné, jak z policejního, tak i psychologicko-lékařského pohledu, jsou již pouhou nápravou něčeho, co již bylo zanedbáno dříve, tedy v počátcích výchovy. V předškolních zařízeních a zejména v rodině samotné, kde by výchova potomka měla stát na prvním místě.

V této práci se tedy zabývám samotnou podstatou vzniku a projevů agresivního chování. V první části se zaměřuji na otázku zda agresivní chování je lidem vrozené, zděděné či je

způsobeno výchovou, tedy je vypěstované. Zda je toto agresivní chování vždy jen záporně motivováno s negativním ohlasem ve společnosti nebo je chápáno kladně za účelem dosažení nějakého konkrétního cíle.

Ve druhé pracovní části se zabývám projevy agresivního chování dětí a mládeže. Agresivitou mezi jednotlivci, skupinami. Jednotlivci a skupinami navzájem. Definicemi pojmů, vymezení hranice, kdy agresivní chování již přechází v chování označené jako trestný čin.

Ve třetí pracovní části se snažím zmapovat a vyřešit programy prevence tohoto jevu: volno-časovou aktivitu dětí a mládeže. Výchovnou péči nejen u mladistvých ale i u dospělých jedinců, kteří jdou svým následníkům příkladem. Mladí lidé dnešní doby vidí kolem sebe spousty násilí, rasové útoky, chuligánství (zejména na fotbale zvané klubismus), tajné závody na veřejných silnicích, vandalismus, krádeže a užívání drog, které tyto dospělé dobře živí.

Cílem této práce je zjistit zda agresivní chování a agresivita jako taková je pouze negativní vlastností dnešní populace nebo je hnací silou této doby.

1. Pojem agrese

1.1 Vznik, historie, současnost, všeobecná agresivita

Pojem **a g r e s e** vychází z latiny překladem slova „agredi“. Označuje útok nebo útočné chování jednoho objektu (státu, člověka, zvířete, skupiny států, lidí, zvířat) vůči druhému objektu, jehož cílem je nějakým způsobem zničit, poškodit či jinak ublížit tomuto objektu.

Pojem **a g r e s i v i t a** vychází taktéž z latinského překladu téhož slova, ale na rozdíl od agrese označuje chování jedince, povahu jeho chování, útočnost, útočné jednání, výbojnost, ale i drzost a občas i obrannou reakci napadeného jedince.

A g r e s e i a g r e s i v i t a je stará jako lidstvo samo. Dá se říci, že toto chování se prvotně vyskytlo ještě dávno před vznikem prvních civilizací, prakticky již při vzniku samotné planety Země, neboť touto formou chování lze označit nejen chování lidí, nýbrž i chování jednotlivých organismů v době, kdy tento svět vznikal. Jednotlivé hmoty a organismy se snažily o přežití na úkor ostatních, a tím vznikaly organismy nové, silnější, lépe připravené a vybavené k dalšímu boji o přežití, které tento svět utvářely až do dnešní podoby.

Taktéž zvířata, která obývala svět před příchodem lidí, v dnešní době označovaná jako predátoři, se vyznačovala těmito rysy chování. Všeobecně vzato, obzvláště v době, kdy tyto veleještěři obývali naši planetu, se tato povaha značně projevovala v délce života těchto ještěřů, jejich potomků a zároveň celé smečky. Tím určovala přežití celého rodu. Neboť agresivní chování a agresivita jim vrozená předurčovala, kdo bude vůdcem smečky, kdo si jakým způsobem obstará potravu pro přežití, pro partnera. Taktéž i výběr partnera k páření za účelem zplození dalšího potomstva se řídil těmito pudy. Samice si převážně vybíraly nejsilnějšího ze samců, v zásadě vůdce smečky, kdy jeho postavení zaručovalo potomkům nejbezpečnější přežití a pokračování rodu. To vše leckdy na úkor druhých slabších jedinců, kteří ustupovali do pozadí a jejich vlastní pokolení vymíralo. Můžeme tedy skoro s jistotou konstatovat, že v této době byly vrozená **a g r e s i v i t a a s í l a** nezbytnou nutností pro vlastní existenci daného jedince nebo druhu těchto jedinců, jelikož slabší se podřizovali silnějším. Také první lidé z počátku svého lidského bytí vycházeli z přirozeného života zvířat. K čemuž je předurčoval jejich přerod z opice na člověka. Touto formou primitivního života si obstarávali potravu i sexuálního partnera za účelem dalšího pokračování rodu. Taky zde

obecně platilo, kdo je silnější, drzejší, vlastně agresivnější, zajistí svému rodu lepší podmínky pro život, vlastní bytí, tedy **p ř e ž i t í**. Tímto stylem se utvářely první rodové hierarchie, následovně první rodové stavy, vrstvy až po vznik prvních civilizací, kdy roli vůdce, stařešiny rodu daného společenství, zastávali opět ti nejsilnější, nejodvážnější v zásadě **nejagresivnější**.

S příchodem prvních civilizací zjišťujeme pokusy umírněnější části lidstva o ovládnutí této stránky lidské povahy. Pokusy o zmírnění negativních dopadů této doposud vyznávané vlastnosti, pokusy dát jí určitý směr a cíl. Je zde teda snaha o ovládnutí této povahy, zvláště o ovládnutí negativních vlivů této povahy působících na jedince samého a na jeho okolí. Povahy, vlastnosti, která se z vlastnosti vyžadované a uznávané pomalu v rozvinutějších společenstvích stávala vlastností nežádoucí, již ne tak preferovanou, jelikož sílu pomalu nahrazovala chytrost a vynalézavost Tím nechci říci, že lidé s přemírou agresivního chování neoplývají chytrostí a bystrostí. V mnoha případech však tato vlastnost dotyčného jedince vytlačila až na okraj společnosti. Objevuje se první snaha o eliminování těchto jedinců s přemírou agresivity.

K této době patří první vznikly uspořádaných vojenských oddílů a uskupení, které si každá společnost udržovala, jak sama tvrdila, jako ochranu před druhou společností, ale v podstatě tomu bylo naopak. Cílem tohoto společenství bylo získat větší území, větší možnosti pro vlastní rozvíjení svého pokolení na úkor druhého společenství, protože jak jsem již uvedl, z počátku je **a g r e s i v i t a** všem látkám, živočichům, tedy i nám lidem vrozená a je jenom civilizačně usměrněná. Agresivita je stará jako lidstvo samo¹⁾

Od nepaměti se lidstvo stále a stále setkává s agresivitou, agresivními jedinci, agresivními spolky a skupinami. Dokonce lze říci, že s méně či více agresivními státy. Od nepaměti se vedou války, které jsou vyvolány **touhou a choutkami** agresorů, většinou podněcené osobními ambicemi těchto jedinců se skrytými agresivními sklony. Tomu pak podlehnou další jedinci, celé skupiny, celá společenství, celé národy, celé státy. Ať jsou tyto výboje, války a válečná tažení vedeny v zájmu a jménu čehokoliv, vlastnických práv k majetku, určitému území. Ve jménu čistoty rasy (bílý- barevný, židé apod.). Ve jménu politického přesvědčení (nacismus, komunismus). Ve jménu všemi národy uctívaného boha, jenže pouze **toho boha svého**, který jediný je **o p r a v d o v ý a n e d o t k n u t e l n ý** (křesťané, muslimové). Vždy se našel/najde původně „**s p r a v e d l i v ý**“ důvod, v jehož zájmu „**spravedlivý**“ vůdce/národ koná, a který je potom ve svém důsledku zdrojem mnoha a mnoha

¹ Edwig A. – „Agresivita dětí“

nespravedlností, křivd, násilí, obětí a zmařených lidských životů. A to nejen na té straně, proti které je útok veden, ale i na straně útočící, protože oběti této události jsou vždy na obou stranách. Nejzávažnější na tom všem je, že s postupem doby (staletí od staletí) se tyto agresivní jevy nejen nezmenšují, ba naopak. Se stále rozvíjejícími se technickými možnostmi, zkracováním vzdáleností, rozšiřováním informovanosti apod. narůstají i **neomezené možnosti** pro uskutečňování všech forem agrese, a lidstvo neví, jak se s tímto jevem vyrovnat. Což ovšem neustále dokládá jeden z nejpálčivějších problémů naší současnosti, tedy **terrorismus**. S ním spojené teroristické útoky, které se neustále množí ve všech kontinentech našeho světa, proti kterým zatím nebyl nalezen žádný způsob jak je předvídat, jak je omezit a zastavit. I když i tento boj, tato agresivita vůči druhé skupině lidstva je veden v zájmu spravedlnosti této skupiny lidí, v zájmu obrany před současnými mocnostmi.

1.2 Agresivita v lékařství, psychologii, pedagogice, technice

Z obecného pojmu **agrese a agresivita** bych přešel k pojmům specifickým, vědeckým, v lékařství, psychologii, pedagogii a technice. V **lékařství** je agresivita označována jako opětovné projevoování útočných, tedy agresivních projevů chování a postojů jedince ke svému okolí, někdy i k sobě samému, jako jev nežádoucí. Tedy jako duševní porucha s nutností léčby, buď ambulantně, s docházkou k určitému specialistovi psychiatrovi, nebo umístěním v psychiatrické léčebně na specializovaném oddělení. Léčba je různá. Od výše poruch chování, od možností verbálního projevu lékaře až po podávání různých léků s utlumujícím efektem na útočnou, výbojnou povahu jedince.

Totéž platí i v **psychologii**, kde je tento stav taktéž posuzován jako nežádoucí, a i zde je označován jako duševní porucha s možností již shora uvedené léčby. I když toto chování závisí na mnoha faktorech. Útočné chování jedince je mnohdy prezentováno jako zdroj agrese jedince hnané snahou podmanit si své okolí, pozvednout se nad ostatní jedince a tím je ovládnout. Ale poté je zde útočné chování dotyčného jedince mnohdy prezentováno jako obranná reakce na vliv vnějšího prostředí, proti druhému jedinci, který si jej chce podmanit. Podmanit si jeho samého nebo jeho rod, společnost, stát. Jak jsem již uvedl snahou o přežití o zachování svého rodu.

V případě této duševní poruchy vzniká samozřejmě velké nebezpečí pro nemocnou osobu samou, především však pro její okolí, posléze i pro širokou veřejnost a nesmírně širokou oblast lidstva. Pokud je duševní choroba osobnosti rozpoznána včas a léčbou se zamezí jejím následkům, lze mluvit o štěstí. Bohužel však z historie lidstva známe mnoho příkladů, kdy

duševní porucha osobnosti vedla ke strašlivým následkům, omylům národů, společenství národů (Hitler – Německo, Stalin – Sovětský svaz, Husajn – Irák). Takto postižení lidé mívají své charisma, jsou schopni ovládnout lidi zdravé, kteří zpočátku podlehnou tomuto charismatu agresivního jedince. Pak už nemají dostatek sil a odvahy ovládnout lidi zdravé se jeho vlivu vymanit. Nebo se přizpůsobí a bez uvažování přijmou „**princip této hry**“. Nebo pak jednájí ze strachu o vlastní osobu, vlastní rodinu, vlastní společenství. Tedy o vlastní přežití. Někteří pak sami v sobě probudí dosud skryté sklony k agresivitě, agresivnímu chování a jednání. Pak nacházejí v sobě samých uspokojení z vlastní agresivity.

V **pedagogice** a výchově jde hlavně o to, aby vyučující, či vychovatel dokázal odhadnout míru agresivity jednotlivých jedinců. Dokázal včas rozpoznat, zda jde o požadované sebeprosazení se zdravou mírou drzosti, nebo zda se již jedná o agresivní chování dítěte, které vyžaduje zcela jiný pedagogický přístup. Někdy i návštěvu specializovaného pracoviště vedoucí k požadované nápravě chování takto narušeného jedince s eliminováním nežádoucího dopadu na druhé a na okolí.

Dosud je na včasné rozpoznání této duševní poruchy – **lidské agresivity** současná věda opravdu krátká. Léčení je problematické a těžko říci, jestli je stoprocentně účinné.

Proto je nesmírně důležité zabývat se prevencí již od útlého věku. Především prevencí zaměřenou na děti a mládež, ale i prevencí zaměřenou na výchovu dospělých, jelikož ti vždy nejdou dětem dobrým příkladem. Hlavně však soustavně, cílevědomě s dostatečnou citlivostí k dětským problémům.

Taktéž v **technice** a obdobných oborech je znám tento stav určitých látek (fyzika, chemie). Například různé kyseliny nebo i obyčejná voda narušují zemi, stavby způsobující půdní erozi nebo látky způsobující korozi kovů. I zde je tedy z jednoho pohledu agresivita žádoucí, a z druhého pohledu absolutně nepřípustná. Konstrukteři v automobilovém průmyslu i jiných oborech při vymyšlení nového vzhledu sázejí na atraktivní agresivní zevnějšek, který spotřebitel požaduje a upouští od ladných tvarů minulosti. Tohoto trendu se drží řada renomovaných značek nejen v automobilovém a motocyklovém průmyslu, ale i výrobci sportovních potřeb. Například výrobci sjezdových lyží a cyklistických kol, kde jak požadavek na tvar lyže a kola, tak i požadavek na tvar doplňků, třeba ochranných přileb, tento vzhled vyžaduje. Zkrátka agresivita a agresivní vzhled je v mnohém produktem a požadavkem naší doby.

Při výpočtu jednotlivých pohledů na agresi a agresivitu nelze opomenout chování přírody, která je taktéž v mnoha případech velice agresivní. Někdy až zničující. Zničující sama k sobě, přírodě a zejména k lidstvu. Zejména v poslední době se lidstvo setkává s neuvěřitelnou sérií přírodních katastrof. Povodně, se svojí staletou vodou způsobily nesmírné škody nejen v naší republice, nýbrž i v mnoha dalších státech v Evropě a ostatních kontinentech, Asii, Americe a Austrálii. Taktéž série velkých požárů se již podepsaly na naší planetě, i když za ty si lidé mnohdy mohli sami svojí neopatrností. Vlny tsunami a hurikány, které si vybraly svoji daň na lidských životech, zničily nejen životní prostředí v zasažených oblastech, ale způsobily mnoho škod na majetku. Tajfuny, které překvapily svojí nebývalou rasancí. To vše jsou agresivní projevy přírody, proti kterým zatím lidstvo nemá a nezná účinné obrany. Pouze se snaží vycházet, pokud možno, ze zjištěných poznatků, dostat tyto fenomény pod kontrolu, eliminovat jejich důsledky a následky na co nejnižší míru, případně využít těchto zkušeností a poznatků ve prospěch civilizace současné i budoucí.

Nedozírné následky přírodních katastrof nemají ovšem dopad na lidstvo pouze ve své ničivé síle, ale jsou zárodkem způsobujícím opětovný vznik lidské agresivity v zájmu přežití ve ztížených životních podmínkách. Opětovné zachování rodu a zajištění si co nejlepších podmínek, leckdy na úkor druhých, slabších méně zdatných, hraničící až s lidským hyenismem.

I zde je velmi důležitá prevence, jak primární, tak sekundární. Nejen ve zkoumání přírody na vědecké bázi. Je zapotřebí vést děti již v jejich mládí k poznávání přírody, respektování její stability i proměnlivosti a úctě k přírodě.

Agresivita jako taková je světu vrozená a od světa neodlučitelná. A proto lze jen jediné. Tuto skutečnost si neustále uvědomovat, vycházet z daných a známých skutečností. Snažit se pokud možno v každé době, každým krokem, každým dalším poznáním zmírňovat následky a dopady. Stále zmírňovat agresivitu přírody, pokud je toto možné a stále a stále potlačovat agresivitu lidstva a tuto dostat pod kontrolu

1.3 Agresor – vymezení pojmu

A g r e s o r z řad dětí, mládeže, ale i dospělých jedinců, je normální člověk. Jedinec svého druhu, který se od ostatních výrazně neodlišuje. Navenek zcela splývá se svým okolím, společností. Odborné anamnézy a diagnózy tyto jedince nijak zásadně neodlišují. Ve většině případů je označují jako přehnaně egocentrické a egoistické, kdy poměr vlastního **já**, vlastní agresivity a násilí, tedy krutosti povahy, převyšuje svým podílem nad ostatními

vlastnosti daného jedince. Tyto vlastnosti jsou především vrozené a dědičné. Ve zvláštních případech vypěstované a tudíž umělé. Tímto ovšem nelze říci, že agresivnímu chování se jedinec nemůže naučit nebo naopak správnou výchovou a přístupem všech zúčastněných dostat toto chování a jednání pod kontrolu.

Podle této charakteristiky jsou takto označení jedinci zařazeni do skupiny lidí závislých pouze sami na sobě nebo obdobně zaměřených jedinců, tedy lidí jejichž vztahy a přístupy k ostatním jsou pouze **prospěchářské, sobecké, parazitní a manipulační**. Ve většině případů se vyznačují nadřazeným chováním s malou úctou ke druhým, které jakoby přehlížejí. Nelze říci, že tito lidé s poruchou mravního a duchovního vývoje mají nízkou inteligenci, menší vzdělanost, tvořivost nebo jsou někým či něčím zanedbáni. Mnohdy jsou to lidé nesmírně schopní, nadaní a zdatní. Mající veškerou péči svých rodičů. **Úctu a vážnost** svého okolí, lidé s vysokým společenským kreditem. Lidé se silnou vnitřní vůlí po vlastním úspěchu, kteří se nerozpakují svých předností využít i na úkor druhých. Takže lze ztěžší rozpoznat jejich charakterovou zakrňelost a nebezpečnost jejich jednání. K takovému jednání vede agresora a agresivně orientované jedince především **orientace na sebe sama, sobeckost, egocentričnost, neúcta až pohrdání** k druhým lidem, výsledkům jejich práce a absence jakéhokoli **pocitu viny**.²⁾

Jak jsem již uvedl, agresivní chování, krutost člověka k člověku, vzájemné ponižování a mučení jeden druhého je staré jako lidstvo samo. Hranice, kdy poprava a ponížení **člověka člověkem** jako odstrašující příklad, šly ruku v ruce s oslavou této skutečnosti sloužící jako představení a pobavení pro druhé, mnohdy neexistovala a neexistuje ani v dnešní době.

Agresorem se ale může stát kdokoli – dítě, dospělý člověk z touhy vyniknout, z touhy ovládnout ostatní, z touhy po moci, a nebo pouze z prostého důvodu snahy zachování svého rodu, své vlastní identity, v zájmu ochrany vlastního osoby – **vlastního já**. Obranná reakce takového jedince je taktéž agresivní. Okamžitá a impulsivní nebo naučená a vypěstovaná, mnohdy požadovaná společností.³⁾

1.4 Agresivita verbální a fyzická

Ve své podstatě rozlišujeme dvě **f o r m y** agrese či agresivního chování jednoho objektu. V našem případě jedince, člověka ve vztahu k druhému jedinci, člověku nebo skupině lidí.

² Kolář M. – „Skrytý svět šikanování ve školách“

³ Edwig A. – „Agresivita dětí“

Jedná se o projev agresivního chování, a to verbálního nebo fyzického. Na které pamatuje i právní úprava, jež upravuje chování naší společnosti a občanů naší **České republiky**.

Trestní řád (zákon. číslo 141/1961 Sb.o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů).

Trestní zákon (zákon číslo 140/1961 Sb.ve znění pozdějších předpisů).

Zákon o přestupcích číslo 200/1990 Sb., ve znění novel.

Tyto legislativní úpravy zaručují dodržování hranice, kdy se jedná ještě o agresivitu přiměřenou, tolerovanou společností a kdy již se jedná o agresivitu a agresivní chování za hranicí běžného chování jedince, porušující pravidla soužití dané společnosti.

Vymezením těchto pojmů se budu věnovat v závěru této kapitoly.

Verbální (slovní) agresivní chování jedince i skupiny je ve většině případů chápáno jako psychický nátlak na jiného jedince, skupinu lidí, jehož cílem je psychické ublížení nebo poškození oběti. Zpočátku má zpravidla formu **jízlivosti, hanlivosti a ironii**, jež později přechází k **urážkám, nadávkám, hrozbám a i slovnímu teroru čili šikany**.

Fyzické (tělesné) agresivní chování již přímo ohrožuje napadaného jedince, či cílovou skupinu, na jeho tělesné schránce použitím fyzické síly ze strany agresora. Jedná se o různá bití, údery rukou i nohou, jež přerůstají v systematické tělesné týrání. Mnohdy ale nezůstává jen u těchto praktik a agresor použije i pomůcek jako zbraně. Buď jako prosazení svého názoru nebo k ponížení druhého. Klacek, kámen, provaz, zapalovač, ale i školní potřeby jako pravítko či kružítko. Fyzická agrese je na rozdíl od agrese verbální lépe rozeznatelná, neboť po ní zpravidla zůstávají stopy násilí na těle oběti. Jsou to různé modřiny, podlitiny, oděrky a spáleniny, jež oprávněným osobám, především dospělým u výchovy dětí naznačují, že něco není v pořádku. Obě tyto formy agresivního chování mohou mít dvě podformy.

Agresivní chování **přímé**, které směřuje přímo na daného jedince nebo agresivní chování **nepřímé**, které směřuje na nějakou věc, či nejbližší okolí, způsob života vytypovaného jedince.

Je samozřejmé, že v běžné praxi se setkáváme s oběmi formami agrese, jak verbální tak fyzickou. Obvykle bývají obě tyto formy spojeny. Počáteční agrese verbální často přerůstá v agresi fyzickou. Někdy v delších časových úsecích, někdy však na sebe navazují okamžitě. Pokud se jedná o variantu delšího časového rozmezí, dá se uvažovat o možnosti jistého varování. Již při zjištění verbální agrese u daného jedince nebo skupiny, lze tomuto chování zamezit, eliminovat vznik a expanzi agrese fyzické. Pokud se jedná o okamžitý přechod z agresivního chování verbálního na agresivní chování fyzické, je daleko těžší

a problematičtější pro výchovného pracovníka či rodiče zabránit tomuto jevu a fyzickému útoku. Velkým, málo řešeným, problémem obou forem agresivního chování v minulosti a i v současnosti je nejen agrese ve škole, mimoškolní činnosti, u dospělých v zaměstnání apod. Avšak i agresivní chování nejbližších, tedy v rodině při vyšším stádiu charakterizované jako **domácí násilí**.

Vymezení pojmu trestný čin a uvedení trestných činů souvisejících s problémy agresivity a násilí:

Trestným činem se rozumí takový čin, který je pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v Trestním zákoně § 3ods. 1. (z.č. 140/61. Sb.)⁴⁾ Trestní zákon dělí tyto trestné činy do několika hlav.

Hlava třetí : **Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných**

Oddíl první : **Trestné činy proti výkonu pravomoci státního orgánu a veřejného činitele**

- § 153, 154 **Útok na státní orgán**
- § 155, 156 **Útok na veřejného činitele**

Oddíl druhý : **Trestné činy veřejných činitelů**

§ 158 Zneužívání pravomoci veřejného činitele

Oddíl čtvrtý : **Zločinné spolčení**

- § 163a) **Účast na zločinném spolčení**

Hlava pátá : **Trestné činy hrubě narušující občanské soužití**

- § 196 **Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci**
- § 198 **Hanobení národa, rasy a přesvědčení**
- § 198a) **Podněcování k národnostní a rasové nenávisti**
- § 202 **Výtržnictví**
- § 203 **Týrání zvířat**
- § 204 **Kuplířství**
- § 205 **Ohrožování mravnosti**
- § 206 **Pomluva**

⁴⁾ Trestní zákon - str. 8

Hlava šestá : **Trestné činy proti rodině a mládeži**

- § 212 **Opuštění dítěte**
- § 213 **Zanedbání povinné výživy**
- § 215 **Týrání svěřené osoby**
- § 216 **Únos**
- § 216a) **Obchodování s dětmi**
- § 217 **Ohrožování mravní výchovy mládeže**

Hlava sedmá : **Trestné činy proti životu a zdraví**

- § 219 **Vražda**
- § 220 **Vražda novorozeného dítěte matkou**
- § 221 **Ublížení na zdraví**
- § 225 **Rvačka**
- § 230 **Účast na sebevraždě**

Hlava osmá : **Trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti**

Oddíl první : **Trestné činy proti svobodě**

- § 231 **Omezování osobní svobody**
- § 232 **Zbavení osobní svobody**
- § 233 **Zavlečení do ciziny**
- § 234 **Loupež**
- § 234a) **Braní rukojmí**
- § 235 **Vydírání**
- § 236 **Omezování svobody vyznání**
- § 237 **Útisk**
- § 238 **Porušování domovní svobody**
- § 238a) **Porušování svobody sdružování a shromažďování**

Oddíl druhý : Trestné činy proti lidské důstojnosti

- § 241 Z násilnění
- § 242 Pohlavní zneužívání
- § 246 Obchodování se ženami

Hlava devátá : Trestné činy proti majetku

- § 247 Krádež
 - § 249 Neoprávněné užívání cizí věci
 - § 249a) Neoprávněný zásah do práv k domu, bytu nebo nebytovému prostoru
 - § 256 Poškození věřitele
 - § 257 Poškození cizí věci
 - § 257a) Poškození a zneužití záznamu na nosiči informací
 - § 258 Zneužívání vlastnictví

Hlava desátá : Trestné činy proti lidskosti

- § 259 Genocidium
- § 259a) Mučení a jiné nelidské a kruté zacházení
- § 260 Podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů
- § 262 Používání zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje
- § 263 Válečná krutost
- § 263a) Persekuce obyvatelstva
- § 264 Plenění v prostoru válečných operací
- § 265 Zneužívání mezinárodně uznávaných a státních znaků

Kromě vyjmenovaných trestných činů se v naší společnosti vyskytují i méně závažná jednání agresivního chování označovaná jako přestupky. Toto jednání upravuje Zákon o přestupcích číslo 200/90 Sb.

Pojem přestupku : Přestupkem je zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označené v tomto nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů a nebo o trestný čin.⁵⁾

Přestupky s agresivním s agresivním chováním :

Část druhá : Zvláštní část

Přestupky proti pořádku ve státní správě a v územní samosprávě:

- **Přestupky proti pořádku ve státní správě vyskytující se na více úsecích státní správy - § 21 / 1f**
- **Přestupky na úseku dopravy a přestupky na úseku silničního hospodářství - § 23 / 1 a, ch, i.**
- **Přestupky na úseku ochrany a správy státních hranic - § 44 / 1 b**
- **Přestupky proti veřejnému pořádku - § 47 / 1 b, g, c, e.**
- **Přestupky proti občanskému soužití - § 49 / 1 c.**
- **Přestupky proti majetku - § 50 / 1 a, b.**

Agresivním chováním a agresivitou v práci se zabývá zákon číslo 65/1965 Sb. - Zákoník práce ve znění pozdějších předpisů zejména v souvislosti se šikanou na pracovišti mezi zaměstnanci navzájem, tak i ze strany nadřízeného k podřízeným, zvaným **mobbing**.

Agresivním chováním, agresivitou a násilím v rodině se také zabývá zákon o rodině číslo 94/1963 Sb. ve znění pozdějších změn. Většinou se jedná o hrubé zacházení s dítětem, jeho ponižování jak fyzické tak i verbální, které přechází i v brutální bití a pohlavní zneužívání.

Mezi manžely a partnery toto chování spíše vykazuje muž k ženě urážkami, bitím, znásilněním a jinými násilnostmi. Zde se jedná o fyzické i verbální agresivní chování. Ve většině případů agresivního chování ženy k muži se jedná o verbální agresi, pouze v malém procentu o agresi fyzickou.

⁵Zákon číslo 200/90 Sb. str.1

Uvedené trestné činy, které v podstatě vznikají z násilného a agresivního chování jedince či skupiny proti druhému jedinci či skupině nejsou jen agresivním projevem člověka k člověku jako takovému, ale jsou i projevem agrese vůči věcem a přírodě.

Trestní postižitelnost pachatelů trestných činů s agresivními prvky chování určují dva prvky trestní odpovědnosti. Tyto prvky nazýváme **materiální a formální stránkou**.

U materiální stránky trestného činu spočívá trestní odpovědnost v tom, že se pachatel dopustil jednání, které splňuje konkrétní znaky konkrétního trestného činu, tak jak jsou vymezeny v trestním zákoně.

U formální stránky trestného činu spočívá trestní odpovědnost v úmyslu pachatele spáchat toto jednání a míra společenské nebezpečnosti dosahuje intenzity vymezené trestním zákonem.

2. Agresivita dětí a mládeže v celosvětové společnosti

2.1 Princip všeobecné agresivity

Ze všeobecných statistik různých institucí se dozvídáme, že mezi dnešní mládeží a školní populací je téměř 47 %, tedy skoro polovina těch dětí, které zažily agresivní chování ze strany druhých, mnohé z nich taktéž i šikanu, na vlastní kůži. Dá se říci, že toto číslo je neskutečně vysoké. Až alarmující, jelikož přes veškerou snahu rodičů, pedagogů a odpovědných orgánů se podaří zjistit a odhalit jen některé případy tohoto chování, které jsou pouze špičkou ledovce, skutečné číslo bude ještě vyšší a tím i závažnější. Nároky na odbourání tohoto jevu se budou neustále zvyšovat a ztěžovat. Neboť hranice mezi agresivním chováním zjistitelným, snáze určeným a tímto chováním skrytým je mizivá. Vzhledem k tomu, že se stoupajícími nároky naší společnosti (můžeme brát celosvětově) má agresivní chování ve společnosti v konečném měřítku u dospělé u dospělé populace stoupající tendenci. Taktéž vlivem mediálních prostředků a jejich pořadů bude agresivita stoupat i mezi dětmi a mládeží. Důvodem je, jak již jsem uvedl, sebeprosazení za každou cenu, tedy i na úkor druhých.

Velmi častým jevem výchovných pracovníků, potažmo institucí, ale i rodičů dětí je předstírat, že se v tomto smyslu nic neděje, situace je klidná, věci se zbytečně dramatizují, jelikož je lepší a pohodlnější dělat, že nejsou důvody a prostředky jak tuto situaci řešit. Na tomto místě je třeba si položit otázku, zda k neřešení situace přistupují odborní pracovníci tímto stylem pouze z vlastní pohodlnosti nebo po zjištění, že struktura naší společnosti, kdy utkání výchovného pracovníka s rodičem agresora, který ve své funkci vyznává stejné hodnoty a postupy jako jeho agresivní potomek není předem prohrané. Nejen přístup výchovných pracovníků, ale zejména přístup rodičů dítěte, které je obětí tohoto chování, je mnohdy nekonstruktivní, rodiče svému dítěti nevěří a nejeví zájem s tímto faktem nic dělat a věci řešit.

Přitom poslední výzkumy ukázaly, že třetina chlapců a dívek již ničila soukromý nebo veřejný majetek buď sami jako jedinec nebo ve větším počtu čili jako skupina. Zhruba až desetina českých dětí má zkušenosti s krádeží. Taktéž z dotázaných desetina chlapců ve věku

od 12 do 16 let, žáků školou povinných, přiznala že u sebe měli nějakou zbraň (nůž, břitvu nebo i pistoli). K opilosti se přiznalo až 80 procent dotázaných ve věku šestnácti let, kromě piva a vína děti přiznaly i tvrdý alkohol. Zajímavé jsou i zkušenosti dětí a mládeže s drogami, kdy zejména kouření marihuany již zkusila třetina této věkové skupiny a sedm procent dotázaných chlapců a tři procenta dívek uvedli, že k tomu, aby získali peníze prodávali, drogy. Tyto děti mají podle psychologů velmi blízko k tomu, aby se opakovaně dopouštěly nějakého trestného činu. Dětská kriminalita těchto trestných činů je však velmi latentní – skrytá, řada věcí se vůbec neodhalí, děti nejsou za svůj čin potrestány a zejména není zde možnost nápravy. Svůj podíl na chování dnešní mládeže, vedle uvolněné morálky, špatně vyložených principů demokracie, mají i rodiče, kteří v této uspěchané době mnohdy na své potomky nemají čas.

2.2 Zdroj dětské agresivity

Chceme-li se zamyslet nad tímto jevem, nezbyvá nám nic jiného než si položit opět mnohé otázky. Co je agresivita obecně? Co je agresivita a agresivní chování dětí a mládeže? Kde vzniká? Kdo a co ji zapříčiňuje? Jak se s ní vyrovnávat, jak ji předcházet, jak ji ovlivňovat a jak ji případně trestat? Kde je v současné době hranice odpovědnosti dětí za své chování?

Agresivita – **útočnost, bojovnost, výbojnost, dobyvačnost, rozpínavost**. To jsou synonyma tohoto výrazu obecně platná jak v minulosti, tak i v současném světě. Po celý náš život se setkáváme s tímto jevem. Historie je plná příkladů. Od biblického příběhu Kaina a Ábela, přes starověké báje, středověké územně dobyvačné a náboženské války a výboje později přerostlé ve války a výboje zpolitizované, až po naprosto nepochopitelnou současnou celosvětovou situaci. Lidstvo neuznává toleranci, za každou sebemenší odlišnost a rozdílnost je ochotné „jít do boje“! Zbavit svobody, života, sebe, své blízké a hlavně své protivníky. Vidíme to všude. V tisku, v televizi, v umění, ve sportu, v politice. Nikdo nikomu nic neodpustí, nikdo nikomu nic nedaruje. Nikdo, nebo jen málokdo je ochoten poslouchat, tolerovat názory a myšlení opačné strany. Soupeří se všude ve sportu, v politice, v podnikání, v obyčejném zaměstnání i ve školní výuce. To vždy za účelem předstihnout toho druhého, vlastně jej přeprat, využít svých možností, svého **agresivního pudu**. Neúcta k člověku samému, neúcta „mocných“ tohoto světa k problémům malých a bezvýznamných. Tedy bohatých národů k těm druhým, politiků k obyčejnému obyvatelstvu, nadřízeného k podřízenému, učitele k žákovi, rodičů k dětem, ale to vše i naopak.

A pak se divíme, kde se ta agresivita v dětech bere. Kde má kořeny jejich necitlivost, šikana ve školách, učňovských zařízeních, dětských kolektivech, vojensky organizovaných sborech a armádách. Kde se berou dnešní rvačky, dětská zločinnost k dětem i dospělým a vraždy páchané nezletilci. Násilí na sportovních kolbištích, zvláště pak fotbalovými příznivci. Nikdo z nás, žádné ze současných dětí, se nenarodil jako agresor určený k dobývání cizího území. Je samozřejmé, že v každé nově narozené osobnosti je zakódován určitý sklon k tomu, aby se prosadila. Aby uhájila své „místo na slunci“. Záleží na rodině, rodinných vztazích. Záleží na výchově ve škole, mimoškolní činnosti, vztahu pedagoga a žáka, na trávení volného času dětí. Tedy záleží na všech celospolečenských souvislostech. Tyto by měly být sladěny v harmonický soulad výchovy všech podílejících se činitelů, ale to je zatím příliš utopistická myšlenka. Děti potřebují lásku rodičů, potřebují pocit pevné jistoty vztahů, dobrého zázemí v rodině. Potřebují cítit úctu učitelů a výchovných pracovníků a zároveň mít úctu k nim samým. Potřebují cítit kladný vztah ke každé dětské, lidské a živé bytosti. Potřebují i výchovu ke vzájemné úctě a toleranci mezi sebou. Umět naslouchat cizím problémům a nebyť zaměřeny samy na sebe. Nemohou být neustále kárány za to, co udělaly špatně. Za to co neudělaly vůbec atd...atd.... Neboť negativní reakce dospělé populace, neustálá kritika ze strany chytrých, lépe vzdělaných a postavených dospělých, vyvolává v mladé generaci negativní názorové rozdíly, které poté ústí v další negativní jevy. Potřebují také pochvalu za sebemenší snahu, aby se cítily potřebné a neodstrčené, s kladnou vizí budoucnosti. Častá absence výchovných činitelů, nebo naopak přespříliš nových kladných, neohrožených hrdinů, nových akčních filmů, ale i okázalé, neusměrněné chování sportovních a šoubyznisových vzorů, jsou základním a nosným pilířem, tedy pramenem dnešní dětské a mládežnické agresivity. Její zloby k nejbližšímu i širšímu okolí. Neměly by být neustále „krmeny“ různými televizními pořady a filmy, které se bez násilí neobejdou. Vždyť dnes a denně se můžeme přesvědčit, kolik takových pořadů se vysílá a v jakou dobu, kdy neexistuje patřičné vysvětlení od výchovné osoby. Kolik je na trhu počítačových her, kde násilí a agresivita jsou hlavním mottem. Co se jim nabízí? Kdo za to může?

Současná společnost, tedy současná generace dospělých, jejich rodičů, učitelů, jejich vzorů ženoucí se za úspěchem „za každou cenu“!. V zájmu moci, peněz, tedy lepšího zabezpečení vlastního rodu, společnosti, země, státu, ve jménu, kdo je drzejší a agresivnější, ten je úspěšnější. Ta však byla vychovávána generacemi předchozími, kde nejúspěšnější byli vždy ti nejprotrělejší – nejagresivnější. A když to tak bude pokračovat dál, bude dětská necitelnost narůstat geometrickou řadou, dokud se lidé nevzpamatují a nezačnou myslet na důstojnou budoucnost lidstva, společnosti, rodu, nejbližší rodiny. Kdy v popředí nebude síla a moc,

ale vzájemné porozumění uvnitř rodiny, rodu, společnosti a celého lidstva. Na tomto místě by zřejmě bylo dobré uvést konkrétní příklady dětské agresivity. Proč ale vyjmenovávat a v tabulkách uvádět vše, co již bylo zmapováno v odborných publikacích.

V tisku televizi a dalších médiích. Proč popisovat od odborníků, dětských psychologů, psychiatrů a pedagogů odborné poznatky, posudky a závěry. Je toho mnoho. Je všeobecně známo, že narůstá počet kázeňských přestupků ve školách i v dalších dětských kolektivech. Je však také všeobecně známo, že mnohé přestupky dětí nejsou trestány. Že učitelé nemají možnost a pravomoc se s dětskou nekázní a agresivním chováním osobně vyrovnat. Je také samozřejmě známo, že ve sportu, ale i v kulturní oblasti jsou děti cílevědomě vedeny k agresivnímu přístupu – to vše je mnohdy důležitější než samotné děti a jejich individuální lidský rozvoj.

2.3 Proč agresivita

Děti, děti, mládež. Je to tak jak to je. V našem státě, ale i na celém světě. Je toho mnoho. Mnoho násilí, mnoho nenávisti jak osobní tak i národa k národu, mnoho neúcty jeden k druhému, to vše ve jménu osobního úspěchu využitím všech dostupných prostředků, tedy i agresivního chování. Mnoho a mnoho především negativních informací přijímaných ze všech médií, ze svého okolí. Tedy mnoho informací s nežádoucími prvky agresivního chování. Někdy žádané a někdy nežádané. A k tomu všemu, na rozdíl od předchozích generací, mají současné děti a mládež v podstatě neomezený a nekontrolovatelný přístup. Nikdo se jim nesnaží vysvětlit podstatu problému a řádné objasnění věci.

Především, jak jsem již uvedl v předchozí kapitole, dnes již zastaralá média: **rozhlas, noviny, časopisy, televize.**⁶⁾ Ale hlavně fenomén dnešní doby – **počítač, počítačové hry a i n t e r n e t.**⁷⁾ Tento nový vládce volného času mládeže dokáže opravdu hodně. Dokáže vyplnit volný čas, kdekoliv a kdykoliv. Doma, ve škole, internetových kavárnách, u kamaráda. Zde mají přístup ke všem informacím, kladným i záporným. Je jenom na nich co si z nich vyberou, koho si vezmou za příklad a to vše opět bez řádného vysvětlení. Jak se mají v těchto věcech orientovat? Jak se mají chovat? Kdo jim ukáže život z té lepší stránky, kdy k dosažení úspěchu nebude zapotřebí drзости, dravosti, neúprosnosti, ale vzájemného lidského pochopení a porozumění? Kdo z nich vychová tolerantnější lidstvo, kdy již nebude stát národ

⁶⁾ Edwig A. – „Agresivita dětí“

⁷⁾ Edwig A. – „Agresivita dětí“

proti národu, člověk proti člověku v zájmu jakékoliv ideologie? Kdo z nich vychová tolerantnější lidstvo? Kdo je naučí žít s minimem agrese! To vše je práce pro nás všechny, pro celou dospělou populaci, která v honitbě za uspokojením svých osobních ambicí zapoměla na to, že za ní vyrůstá další generace, generace jejich dětí, které by si měly z výchovy přebrat tu lepší stránku a ne na „vedlejší koleji“. sledovat boj o zisk a dominantní úlohu ve společnosti. Tedy projevy agresivity.

2.4 Agrese a praxe života

Narůstající agresivita mezi dětmi a mládeží je velmi alarmující. Děti vidí, slyší a na vlastní kůži zažívají agresivitu dospělé populace. V rodinách, kde z různých důvodů vznikají stresové stavy, které se řeší v mnoha případech slovní, někdy i dokonce fyzickou agresivitou. Terčem, který je povětšinou v neposlední řadě zasažen, a který v nejednom případě bývá zdrojem sváru je dítě. Dítě si pak tuto zkušenost vnáší do vlastního chování. Buď se stává terčem pro agresivní výboje kohokoliv nebo si tento způsob chování osvojí a stává se nejprve agresorem malým, poté mladistvým a nakonec dospělým. Agresivita u dětí se dá rovněž vypěstovat přemírou nezdravé tolerance nebo rodičů i prarodičů k dětským rozmarům. Také i přemírou ctižádostí rodičů ke svým dětem bez účasti soudnosti k jejich dovednostem. Jedná se o takzvanou opičí lásku, kdy dítěti je povoleno vše a ono pak v případě nesplnění jakéhokoliv přání projeví atributy agresora. Pokud to začne fungovat, dítě začne tento způsob rozvíjet, nakonec se z malého diktátora stává člověk, který veškeré své osobní konflikty se svým okolím řeší násilím. Stane se dospělým agresorem, nebezpečným nejen svému okolí, ale především i sám sobě.

Mnoho škod mezi dětmi a mládeží napáchá také způsob jednání v dětských kolektivech, vedených dospělými osobami. To jak ve školách, tak i v dalších kolektivech, sportovních oddílech, zájmových seskupeních atd. Mnohokrát se lze přesvědčit, že učitelé nejsou k dětem tolerantní, nezajímají je problémy dětské duše. Vyžadují kázeň a často si ji vynucují nevybíravými prostředky. Především pak verbální agresivitou. Urážkami, ponižováním dětí před kolektivem, skrytou i zjevnou šikanou za nesplněný úkol, který je leckdy nad jejich síly. Mnohé z dětí si toto negativní jednání vezme za příklad, osvojí si je a stanou se z nich opět lidé, kteří rozšiřují řady mladých, později dospělých, s agresivním chováním. Ve sportovních kolektivech toto platí dvojnásob. V poslední době se zapomíná na to, že děti a mládež mají sportovat ve svém volném čase, pro radost z pohybu, pro radost ze hry samé a pro smyslu

plné využití volného času. Ne každé dítě je sportovně nadané, a přesto miluje pohyb, hru jako takovou a chce se jí zúčastnit. Takové dítě to pak má nesmírně těžké. Pro některé vedoucí sportovních kolektivů, trenéry a funkcionáře je úspěch prestižní záležitostí. A proto bezohledně vynucují na svých svěřencích co nejlepší a nejvyšší výkony, často nevybíravými způsoby. Verbálním napadáním, při kterém neváhají používat nevhodné výrazy, vulgární slova, urážky, ponižování, vylučování dítěte z daného kolektivu. Přehlížejí v kolektivech, jim svěřeným, arogantní a agresivní chování dětí mezi sebou, neboť většinou ti agresivnější bývají oporami družstva na sportovním poli. Často pak sklídí pochvalu dítě, které se chová mimo mantinely slušnosti a dítě, které v sobě nemá dostatečnou zásobu agresivity je peskováno za nedostatečný výkon. A to proč? Pro pomíjivou slávu okamžiku, bez ohledu na dětskou psychiku. A pak se divíme: „Cože nám to z těch dětí vyrůstá za nezvládnutelné rabiáty a drzouny“!

Jak jsem již nastínil, samostatnou kapitolou jsou média. Především televize, video, film, různé počítačové hry. Je spodivem kolik různých situací naplněných agresivitou, slovním i fyzickým násilím, krve a mrtvých dokáží tvůrci těchto pořadů, filmů o především počítačových her vymyslet. Čím více, tím lépe! Bez ohledu na to jaký mají tyto hry, pořady a filmy dopady na diváky jedno jakého věku, na uživatele těchto her. Mohu uvést jeden z příkladů, a to těch méně drastických. Existuje počítačová hra s podivným názvem „Chceš zabít milionáře“. Je plná zajímavých kvízových otázek ze všech oborů lidské činnosti, historie, vědy a umění. Spousta možností k ověření znalostí a i k poučení. Co je však na této hře zarážející, je to, že za každou správnou odpověď není odměnou pochvala nebo nějaký bodový zisk. Odměnou je možnost na obrazovce bít a ničit svého soupeře! Znovu opakuji, je to jedna z těch solidnějších počítačových her. A kolik je těch horších a těch nejhorších, hraničící až z lidskou brutalitou.

Agresivních a agresivnějších, kde se každý hráč dopracuje k vítězství pouze za cenu mnoha zničených životů, rozbitých domů a zpleněných polí. Ze života, z říše lidí i zvířat. Je evidentní, že mnozí z těchto hráčů, ztratí nadhled nad hrou a realitu života zamění za tuto hru. Ztratí zábrany a začnou využívat a zneužívat ve svém vlastním životě to, co je podle těchto her nejzábavnější a nejúčinnější. A to s počítačem umí zacházet již děti velmi nízkého věku. Taktéž je alarmující a zavádějící, kolik výrobců se dokáže uživit na tomto druhu násilné zábavy za tichého přihlížení státu, společnosti, rodiny, neboť opět vítězí agresivní pocit z vítězství, ze zisku. Jedno jakým způsobem. Je jedno, kdo platí a čím. Tím myslím, že se nejedná pouze o finanční stránku věci, ale zejména o ztrátu soudnosti, sebekontroly a jasného uvažování ze strany malého uživatele a konzumenta těchto produktů.

Film, další médium, které nezná skrupulí. Film biografický, televizní, videozáznam. Stačí se podívat do programové nabídky společností hojně vydělávajících na tomto druhu zábavy. Názvy filmů, slogany a upoutávky, nevybírává slova, vtipné dvojsmyslné i jednoznačné slogany. Horory, terory, vraždy, černé sci-fi, thrillery. A obsah – násilí, vraždy, teror, agresivní sex atd....atd. Kdo chodí do kina? Především děti a mládež. Spousta těchto filmů je dětem mládeži přístupných, některé z nich jsou přístupné od 12-ti let, málo z nich od 15-ti let a jen několik má doporučenou přístupnost od 18-ti let. To ale není překážkou, jelikož pro provozovatele kina není důležitý věk a obsah filmu, ale hlavně výdělek, a to opět za každou cenu. Co je mu do toho, že narušuje výchovu dětí a dospívající mládeže, on potřebuje vydělávat, aby trumfnul ostatní. Musí být drzejší a agresivnější ke konkurenci, vždyť za výchovu jsou zodpovědní rodiče a škola, tak proč by on měl kontrolovat, kdo na co chodí. Násilí se ale projevuje i v produkci pro nejmenší, které se smějí i dospělí a nijak se nad tím nepozastavují. Vlk sežral babičku, myslivec mu rozpáral břicho, vše dobře dopadlo. Praštilme kocourka po hlavě, on se jen oklepe a příběh pokračuje. Zasludou těchto „jemných“ grotesek si dítě agresivitu osvojuje již od mala za přítomnosti rodičů a jejich smíchu. Jak potom vychovávat v takových dětech úctu k životu samému, kdo rozpozná, kdy je hranice ještě únosná a kdy již by se měl dospělý zamyslet nad projevem postav dětských filmů. Kdo z nás rozpozná jaký vliv mají tyto pohádky na to, které dítě. Zdali si při napodobování svých hrdinů dítě jen hraje nebo je to už projev určité agresivity. Mnohdy již bývá pozdě!

Co tisk a televizní zpravodajství? I tyto sdělovací prostředky bývají plné především těch špatných zpráv. Kolik je verbálního násilí především v bulvárním tisku nikdo nestuduje a tisk ten je přece dostupný dětem a mladistvým v každé rodině.

A nakonec příklady ze života mládeže svědčící o mnohém. Není to tak dávno, co jsme na televizních sledovali případ otřesné vraždy dívky, která se stala **r e á l n o u o b ě t í** svých kamarádů „**o b ě t í h r y n a v r a ž d u**“! A vražda staré ženy nezletilými chlapci, kteří šli loupit za skrytého vedení otce jednoho z nich. Kde je odpovědnost dospělých? Kde jsou příklady správných životních postojů, slušného chování a tolerance? Často se místo toho setkáváme pouze s požadavkem na snížení věkové hranice mladistvých pro trestnou odpovědnost. Není to opravdu málo? Nezbavujeme tím odpovědnosti sami sebe, odpovědnosti dospělých za výchovu nového pokolení? Není to jen přenášení naší výchovné nedostatečnosti a nedůslednosti na děti samé? Přenechávání odpovědnosti na nich samých, jelikož dospělá společnost se žene za úspěchem agresivitou sobě vlastní Na rodinu, na děti a mládež již nezbyvá čas a prostor.

3. Agresivita jednotlivce a skupiny

3.1 Mobbing, šikana

Agresivní chování jednotlivce, na rozdíl od agresivního chování skupiny, je zpočátku skryté, není tak dáváno najevo. Pod tímto jevem se většinou skrývá nadřazené chování mezi blízkými osobami, v rodině, škole, zaměstnání. Typickým příkladem bývá domácí násilí: rodič - dítě, pěstitel - pěstětec, manžel - manželka, partner – partnerka. Násilí a vzájemná agresivita v zaměstnání: mezi zaměstnanci navzájem tzv. **mobbing** – z anglického slova „mobb“ – nutit, mezi nadřízeným a podřízeným tzv. **bossing**.

Zaměstnání bylo a je prostředkem k sebeuplatnění člověka, mladého i starého, ve společnosti. Zde, v pracovním kolektivu, se dotváří jeho osobnost, jeho orientace, jeho já. Na čemž se podílejí příklady, názory a postoje spolupracovníků. Kvalitní kolektiv působí na mladého nebo nového jedince kladně a pozitivně, nekvalitní právě naopak.

Za mobbing se považuje systematické zesměšňování, ponižování, intrikování, jinými slovy psychické týrání na pracovišti, které je intrikováno spoluzaměstnanci, kolegy, s cílem obět' poškodit. Má trvalý a aktivní charakter po delší dobu. Pokud je tento tlak vytvářen nadřízenými jedná se o bossing⁸⁾. Cílem tohoto nátlakového jednání je znevážit a poškodit pověst postiženého, zmenšit jeho sebevědomí a snížit jeho sebeúctu. Taktéž lze způsobit i újmu na zdraví. To vše má za následek psychosomatické potíže, sebepoškozování i sebevraždy. Jednání lze rozpoznat několika způsoby. Na poškozeného je neustále vytvářen nátlak k plnění úkolů, na něž nemá kvalifikaci, které nemůže zvládnout s úmyslem prokázat jeho neschopnost, nebo naopak nedostává úkoly žádné či pod jeho pracovní úroveň a dovednosti. Také úkoly nesmyslné a chaotické. Ze strany nadřízeného je věčně kritizován a napomínán. Případy mobbingu nejsou zatím tak časté, ale lidská rivalita a agresivita v zaměstnání je přináší. Jsou v mezilidských vztazích velmi závažné a v žádném případě by se neměly podceňovat ať mezi spolupracovníky nebo ze strany vedení firmy.

⁸ Huberová B. – „Psychický teror na pracovišti“

Příčiny mobbingu :

- nedostatečná kvalifikace pro vedení lidí, autoritářský styl, malá schopnost vypořádat se s pracovním konfliktem
- permanentní tlak na zvyšování výkonů
- nízká firemní kultura a etika
- nedostatky ve vnitropodnikové struktuře
- strach ze ztráty zaměstnání a konkurenční vztahy
- nedostatek tolerance k chybám a omylům druhých pracovníků
- vlastní osobnost poškozeného, tedy mobbovaného neboli šikanovaného

Mobbing můžeme rozdělit na čtyři fáze :

a) konflikty na pracovišti :

- první schválnosti, drzosti, šíření pomluv, zadržování informací nebo záměrné podávání špatných informací vedoucí k dezorientaci v pracovních úkolech, první fyzické útoky. To vše zatím neplánovaně.

b) přechod k mobbingu :

- konfliktní situace jsou již plánovité a záměrné, připravované jednou či více osobami. Činnosti prováděné šikanujícími pracovníky, tedy mobbery proti oběti mají za účel zjevně ji poškodit a začíná systematický psychoteror.

c) pracovní přehmaty a nezákonnosti :

- přestupky a přehmaty na pracovišti ze strany kolegů nebo vedení společnosti mají určitý směr. Dochází ke konkrétnímu napadání, ubližování, útokům a nespravedlivým obviňováním. Cílenému přetěžování nebo naopak k podceňování. Poškozený je často kolegy a vedoucími označován za černou ovci, což vyvolává řadu dalších křivd, přehmatů a nedorozumění. Mobbingu se tím takto dostává neformálního schválení vedoucími pracovníky.

d). zavržení a vyloučení :

- šikanování je dokončeno, cíl je naplněn, postižený je zlomen a vykazuje právě takové chování, které mu bylo neprávem přičítáno a vytýkáno. Došlo k celkovému narušení osobnosti poškozeného. Šikana – mobbing spěje k závěru. Tedy výpovědi buď ze strany poškozeného nebo ze strany zaměstnavatele, který se s nežádoucím stavem musí vypořádat. Vždy je to rozhodnutí nesprávné, neopodstatněné a nespravedlivé, nahrávající jen jedné straně, ale účelu bylo dosaženo, oběť je vyloučena z pracovního kolektivu – **odstrčena a vypuzena.**

Diskriminaci na pracovišti v České republice řeší **Občanský soudní řád z.č. 99/1963 Sb., Zákoník práce z.č. 65/1965 Sb. § 7, odst. 4 a 6, Občanský zákoník z.č. 40 / 1964 Sb.**

Zde se praví, že dojde-li k porušení pracovněprávních vztahů při rovnosti zaměstnanců v jejich podmínkách nebo k diskriminaci, může se zaměstnanec domáhat, aby bylo od takového upuštěno, byly odstraněny jeho následky a bylo mu dáno přiměřené zadostiučinění, například omluvou. Byla-li značně snížena jeho důstojnost nebo vážnost na pracovišti a takové jednání nebylo postačující může zaměstnanec soudní žalobou požadovat i náhradu morální, nemajetkové újmy v penězích, jejíž výši určí soud.⁹⁾

Občanský zákoník toto řeší zejména v části první, hlava druhá § 11, 12, 13 souvisejících s ochranou osobnosti.¹⁰⁾

⁹ Zákoník práce – str.6

¹⁰ Občanský zákoník – str. 6-7

Agresivním chováním, které spojuje projevy násilného chování jedince i skupiny je problém zvaný v současné době **šikana**. Jedná se o agresivní chování s prvky a znaky násilí fyzického i verbálního, ve všech vrstvách společnosti, mezi mladou i starší populací. V malém množství i mezi seniory.

Šikana, pojem, se kterým, jak jsem již nastínil, se setkal už asi každý z nás. Je všude, ve škole, v mimoškolních zařízeních, ve vojenské službě, v zaměstnání. Jelikož zpočátku své práce jsem uvedl, že ve své mimopracovní činnosti se věnuji práci s dětmi, pokusil jsem se tento problém zhodnotit v této věkové skupině.¹¹⁾

Nejprve jsem se zaměřil na osobu dítěte, které šikanuje a je tedy v této činnosti aktivní. Vlastnostmi těchto jedinců se zabývají ve větší či menší míře pedagogové, psychologové, psychiatři. Typickým rysem tohoto jedince – násilníka je snaha dominovat svému okolí a toto ovládat. Šikanující jedinec je většinou jedinec tělesně zdatný a otevřené násilí považuje za prostředek k uspokojení silné potřeby dominovat. Někteří tito jedinci mají problémy s kontrolou svého chování a svých impulsů, které jsou často destruktivní. Pokud jde o inteligenci, jedná se většinou o děti s nižším IQ. Toto ale není pravidlem a někdy to bývá přesně naopak, kdy jedinec s vyšším IQ využívá svých schopností.

Zajímavý je také vliv rodinného prostředí. U rodin šikanujících dětí se častěji než u jiných setkáváme s přítomností tělesného, tedy fyzického násilí, ať již ve vztahu přímo k dítěti, nebo ve vzájemném vztahu manželů. Většina násilníků vykazuje vysoký stupeň sebevědomí. Určitá část z nich však trpí pocitem méněcennosti nebo tento pocit skrývají za falešnou odvahou a u těchto se projevuje neschopnost navázat standardní vztahy se svými vrstevníky. Mezi tyto děti patří ty, které jsou vystaveny tělesnému násilí a ponižování ze strany rodičů či jiného dítěte.

Další roli ve hře zvaná „šikana“ je oběť, která je víceméně pasivní ve vztahu k násilníkovi. Obětí šikanujícího dítěte se zpravidla stávají děti, které se mu nedokáží dostatečně vzepřít, nedokáží se bránit, či výrazněji ohrozit jeho samého nebo jeho postavení ve skupině.

Tyto děti bývají na samém okraji skupiny, do které patří. Nemají velké zastání u svých vrstevníků nebo jsou jimi podceňovány a bývají odstrkovány. Oběti jsou proti násilníkovi i jinak znevýhodněné: fyzicky, rozumově sníženým intelektem, mentální retardací, sociální izolací. Dále pak jsou zde projevy a vzhled, dítěte např. obezita, koktání, barva pleti, somatické poruchy, etnický či kulturní původ a z toho plynoucí velmi diskutovaná rasová nesnášenlivost. V současné době, což je projevem asi deseti až patnácti posledních let, je zde

¹¹ Kolář M. – „Skrytý svět šikanování ve školách“

rovněž otázka nízkého socioekonomického statutu rodiny. Nedostatek módního oblékání, kulturního vyžití, účasti na společenských a obdobných akcích pro mládež s velkou důležitostí. Lepšího a modernějšího počítače či mobilního telefonu. Všechny tyto handicapy snižují možnost obrany dítěte, a tím přispívají k jeho zranitelnosti. Dalším elementem, který může jedince znevýhodnit, je nadprůměrná inteligence. Tento jedinec svým projevem totiž agresora dráždí, jelikož ten pociťuje v souboji chytrosti značné nedostatky a to ho dráždí, což kompenzuje silou. Šikanované děti bývají v kolektivu méně oblíbené než násilník, agresor, který bývá většinou vnímán jako hrdina, jenž svými zdánlivě nevinnými žerty baví dětský kolektiv, někdy i dospělí. Oběť se cítí méněschopná, méně inteligentní a tím i méněcenná. Takto poté působí na své okolí nejistotou, vystrašeností a zakládá další záminky k dalšímu ponižování.

Jako způsoby šikany lze uvést příklady obdobné u dalších forem násilného chování: Verbální – zesměšňování, slovní urážení, vyhrožování, slovní vydírání.

Fyzické - ničení osobních věcí, okradení, bití rukama, bití pomocí jiných předmětů, kopání.

U takto deprimovaného jedince vzrůstá pocit strachu a ohrožení. Následně se mohou dostavit poruchy spánku, kdy se oběť probouzí strachy, pocit nejistoty, bolesti hlavy, břicha, zvracení, nechutenství a podobně. Nejsou vyloučeny případy, kdy je takto šikanováno dítě několik let. Vše toto může vést k depresím a pocitu opuštěnosti, až dochází k nejhoršímu a to pokusům sebevraždy nebo k myšlence spáchat sebevraždu, či vraždu agresora. Oběť se málokdy svěří. Nekomunikuje nebo jen málo s kým, má strach z kruté pomsty. Pro pedagogy i rodiče není lehké poznat, zda dítě je či není obětí šikany. Zda je šikanistou nebo ne. Kde je vymezená hranice tohoto chování. Jde ještě o dětské hraní nebo je to již projev nežádoucí agresivity.¹²⁾

Projevy šikany :

- tělesné potíže, nechutenství, bolesti hlavy a břicha, časté zvracení
- strach chodit do školy, záškoláctví, nezájem o učení a zhoršení prospěchu
- nejisté a ustrašené chování, absence přátel a kamarádů
- snaha stranit se dětského kolektivu a být nablízku dospělému
- pozdní návraty ze školy, zničené osobní věci
- opakované ztráty peněz a osobních věcí, častější požadování a potřeba peněz
- drobné krádeže
- poruchy spánku, noční můry, ztráta nálady a častý smutek
- modřiny, odřenin, drobnější či vážnější úrazy

¹² Kolář M. – „Skrytý svět šikanování ve školách“

Zvláštním úkolem pro nás dospělé zůstává problém jak šikanu mezi dětmi řešit. Tento úkol vyžaduje přiměřené praktické a teoretické znalosti. Platí zde, že vědomosti nejsou vše. Abychom šikanu zvládli, musíme o ní vědět a připustit tuto možnost. Zkušený pedagog by měl vyzorovat, vyhledávat známky případné šikany, a to jak na straně agresora, tak i oběti. Cílem je zabránit vzniku a rozvoji psychického a tělesného poškození dítěte. Oběti, ale i agresora! Při každém řešení či podezření šikany je tuto nutno nejdříve analyzovat. Zjistit zdroj a příčiny. Agresora a jeho postoj k oběti. Způsob šikany (verbální, fyzická). Frekvenci, místo, dobu kdy k šikaně dochází a jak dlouho již trvá. Dle zjištěných poznatků šikaně předcházet a šikanu adekvátně řešit. Pedagog se zásadně nemá v kolektivu zabývat pouze obětí, ale stejnou měrou i jedincem, který šikanuje. Při řešení konkrétního případu šikany je důležitý nekompromisní a rozhodný postoj, který má význam pro ostatní děti, jejich rozvoj i zejména pro ochranu a podporu oběti. Při kolektivním pohovoru je třeba vyvolat atmosféru soucitu s obětí šikany, a to ve smyslu, jak by bylo každému, kdyby se toto týkalo jeho osoby a on by byl obětí.

Při projevu a zjištění šikany je velmi důležitý postih. A to nejlépe bezprostředně po deliktu a rovněž veřejně před kolektivem. Postih je velmi účinný za přítomnosti rodičů, jedná-li se o závažnější delikt. Smyslem postihu není trest a demonstrace síly, ale snaha upozornit na nepřipustnost takového chování a jednání. Součástí postihu by měla být nabídka na spolupráci dítěti, odsouzení kolektivu ne však jedince samého.

Závěrem uvádím odbornou definici šikany :

Pod pojmem šikana nebo šikanování mezi dětmi se rozumí široký okruh chování dítěte nebo skupiny dětí s cílem ohrožit, zastrašit, ponížít nebo jinak ublížit druhému dítěti či skupině dětí. Šikana zahrnuje slovní ponižování, nadávání a neustálé kritizování, výsměch, hrubé žertování, vydírání, omezování osobní svobody, pohrdání, poškozování oděvů, osobních věcí a tělesné napadání.¹³⁾

¹³ Metodický pokyn MŠMT – Čj : 28 275/2000 - 22

3.2 Kriminalita, terorismus

Při výčtu některých asociálních a antisociálních jevů dnešní společnosti nelze opomenout zejména kriminalitu mládeže. V této věkové skupině si zvláštní pozornost zaslouží trestná činnost a kriminalita páchaná mládeží tedy ve věku od 15 do 18 let, kdy protisociální chování menší závažnosti mnohdy bezděčně přerůstá v obecnou kriminalitu. Za tímto jevem stojí zejména snaha vyrovnat se vrstevníkům nebo zanedbaná rodinná péče, či školní výchova.¹⁴⁾

Mladí lidé se delikventy nerodí, nýbrž někteří z nich se pod tíhou aspektů moderní doby stávají mravně narušenými jedinci se sklony k antisociálnímu jednání, později ke kriminalitě. V současné době je dlouhodobě registrován nárůst trestné činnosti mládeže, vzrůstající agresivita a brutalita pachatelů.

Kriminalita obecně spojuje souhrn podmíněných aktivit, které ve zvýšené míře ohrožují společnost, její hodnoty a jsou prohlášeny zákonodárnými orgány trestnými činy.

Pro porovnání z pohledu věku pro trestní odpovědnost a trestní řízení jsou voleny tyto základní pojmy :

1. Věková hranice :

Zletilý a zletilost :

- vyjadřuje způsobilost fyzické osoby vlastními úkony nabývat práva a brát na sebe odpovědnost. Zletilosti nabývá občan dovršením 18 let věku, před dovršením tohoto věku též uzavřením manželství.

Nezletilý :

- osoba fyzická, která nedovršila věku 18 let nebo nenabyla zletilosti uzavřením manželství.

¹⁴ Metodický pokyn MŠMT – Čj : 14 514/2000 - 51

Mladistvý :

- toto je pojem trestněprávní a je s ním spojen počátek trestní odpovědnosti fyzické osoby za spáchaný trestný čin či přestupek. Ve své podstatě věk od 15 do 18 let.

Osoba mladší 15 let :

- pojem trestněprávní, vyjadřuje období fyzického dospívání osoby před dovršením 15 let, kdy tato osoba spáchala trestný čin a není za tento trestný čin trestně zodpovědná je beztrestná.

Osoba blízká věku mladistvého :

- tento pojem je užíván v kriminologii, vyjadřuje zpravidla časové období mezi 18 a 19 rokem života, někdy i mezi 14 a 15 rokem života.

Dítě :

- obecně podle zákona o rodině jsou dětmi považovány osoby mladší 15 let.

Věk do 12 let :

- pojem, který je důležitý u výroku soudu při uložení „ochranné výchovy soudem“. Tuto soud může uložit za trestný čin ve věku od 12 do 18 let věku.

Mládež :

- tento pojem je spojován s různými věkovými kategoriemi, z předmětného hlediska kriminologie považujeme za mládež fyzické osoby ve věku od 12 do 18 let věku.

2. Význam věku :

- základním kritériem pro hodnocení kriminality mládeže je věk, pro který je příznačné určité chování, či jednání jedince a další zvláštnosti, kterými se liší

od ostatních. Jednotlivá životní období ovlivňují biopsychický vývoj člověka a změny somatické, které jsou doprovázeny rozvojem intelektu, citové i morální složky osobnosti. Rozdílnost v dosažené úrovni a kvalitě uvedených faktorů je příznačná nejen mezi věkovými kategoriemi člověka ale i mezi jedinci stejného věku.

Rozdíly jsou patrné i ze sociologického hlediska, které je dáno především sociální funkcí a pozicí, jež dotyčný jedinec zaujímá ve společnosti a v dané věkové skupině. Mládež netvoří homogenní sociální skupinu. Uvnitř skupiny je výrazně diferencována podle věku, pohlaví, sociálních rolí a možností, fyzickou vyspělostí, v neposlední řadě i finanční situací, postavení mezi vrstevníky a dalších hledisek, která ovlivňují chování i jednání člověka obecně a mladého člověka zvlášť.

3. příčiny kriminality :

- za determinující faktory, které ovlivňují kriminalitu mládeže jsou považovány ty, které formují osobnost člověka. Především jde o takové okolnosti, jež bezprostředně ovlivňují chování a jednání konkrétního jedince a utvářejí hierarchii hodnot, citovost a smysl pro odpovědnost. Rozhodující roli při formování osobnosti zde má rodina, známí, škola, kamarádi, parta, tedy mikrostruktura, ve které mladý člověk vyrůstá a žije.

4. nejčastější příčiny :

- k nejčastějším příčinám, které vedou k páčání kriminálních deliktů řadíme :
 - a) nedostatečná výchova v rodině / příčiny
 - rozvrácená rodina
 - závislost rodičů na alkoholu nebo drogách
 - kriminalita členů rodiny
 - nepřiměřená výchova (tvrdost, shovívavost)
 - lhostejnost rodičů k chování dítěte ve škole, k prospěchu, k trávení volného času a pod.
 - pobyt dítěte v dětském domově

- preferování podnikatelských aktivit a angažovanost rodičů v zaměstnání před výchovou dětí.
- b) špatný vliv osob s narušeným chováním
- v tomto případě jak z řad mládeže tak dospělých, značnou roli zde hraje alkohol a drogy
- c) škodlivý vliv party
- vlastností člověka je potřeba sdružovat se v kolektivu, umocněno je toto u mládeže, která se pak sdružuje zejména v partách a jiných společenstvích. Toto je společensky nežádoucí, pokud tato parta vystupuje protispolečensky, agresivně, nebo s rasovou nesnášenlivostí a podobně.
- d) nedostatečná(é) působení ve škole
- škola je neoddělitelnou součástí výchovy mládeže, vytváří základní materiálové a citové hodnoty, které mají osobnost provázet po celý život a přímo působí na formování osobnosti. Vztah dítěte ke škole je do značné míry ovlivňován osobností učitele a celkovou organizací školní výuky.
- e) kriminogenní faktory ve školské výchově
- nepravidelná školská docházka
 - špatný prospěch
 - nevhodné chování k učitelům a žákům
 - arogantní přístup učitele k žákům
 - špatná spolupráce rodičů se školou
 - nedostatečná kontrolní a pedagogická činnost školy
- f) zdravotní stav mládeže
- duševní poruchy
 - choroby
- g) vzdělání
- dalším faktorem je nedostatečné a neúplné vzdělání

h) alkoholismus a jiné drogy

- v souvislosti s tímto faktorem je třeba zejména zjišťovat, kdo v daném konkrétním případě umožnil požívání alkoholu či jiných omamných látek a jakou roli v chování a jednání osobnosti tato osoba sehrála.

5. podmínky kriminality

Skupinou vlivů působících na kriminalitu jsou podmínky, které napomáhají nebo ulehčují spáchání kriminálního deliktu. Jde o takové vlivy, které jsou rozdílné od příčin páčání. Působí objektivně v daném období a čase, v daném společenském klimatu. Obecně platí, že příčina je realizována za určitých podmínek, nebo jen v určitých podmínkách. Hodnocení podmínky pro spáchání kriminálního deliktu je výrazně ovlivněno osobou. To, co může být podmínkou pro páčání trestného činu mladistvým, může naopak u dospělého pachatele působit jako překážka ke spáchání trestného činu a naopak¹⁵⁾.

Všeobecný nárůst kriminality dětí a mládeže znepokojuje všechny výchovné pracovníky, kteří s mládeží a dětmi pracují, tedy učitele, vychovatele, psychology, psychiatry, policii, advokáty, soudce, organizátory sportovních a společenských akcí.

Zvláště odborně připravené a vedené vzdělávací i výchovné programy by měly zabrzdit vrůstající kriminalitu této věkové skupiny. Lze konstatovat, že význam preventivní péče spočívá zejména v odstraňování negativních výchovných jevů a vlivů a měly by vytvářet optimální podmínky pro zdravý morální i psychický rozvoj dítěte.¹⁶⁾

Mezi agresivní chování skupiny obyvatel, jedno které národnosti, jedno které společnosti, a které je nesmírným problémem současnosti, je národní a nadnárodní **terorismus**, kdy teroristé sice útočí za nějakým účelem vyprovokovaným druhými, proti nějaké určité skupině obyvatel, ale zároveň útočí na nic netušící, bezbranné a nevinné obyvatele země, kde je terorismus páčán.

Typickým příkladem kolektivního násilí a skupinové agresivity je násilí na sportovních stadionech, zejména fotbalových, kde se tento projev falešného fandovství a hrdinství skutečně stává neřešitelným problémem. Bitky fanoušků nejen mezi sebou navzájem, ale i s pořadateli a zejména policií, se stávají jakýmsi druhem adrenalinového sportu a jistým

¹⁵ Vantuch P. – „Kriminalita mládeže a její prevence“

¹⁶ Matoušek O. – „Mládež a delikvence „

druhem odreagování od běžného života, práce, školy i rodiny. Fanoušci se oblékají do takřka stejného oděvu, který svým způsobem připomíná uniformu a hlavu si halí do kapucí, čepice, někdy i kukly či masky, která zakrývá jejich identitu a ukrývá je v davu. Tímto se vyhýbají osobní odpovědnosti, schovávají se ve skupině, kde ponechávají průchod svým agresivním choutkám. Hooligans, jak si říkají mezi sebou, často živě diskutují, domlouvají si místa dalších bojů, k čemuž jim hojně slouží vymoženosti dnešní doby. Mobilní telefony s možnostmi přenosu textových zpráv, internet a jeho diskusní server. Fotbalová utkání se stávají záminkou pro skupiny násilníků, kteří si zde vybíjejí nejen svoji agresivitu, ale slouží i k projevům veřejného rasismu, výtržnostem všeho druhu, k ničení společného majetku. Chorály fotbalových fanoušků jsou hymnami, které stmelují fanoušky a vyjadřují jejich základní pocity a myšlenky. V těchto písních dávají fanoušci zřetelně najevo o čem jsou a co jsou oni sami zač. Fotbalové násilí, agresivita fanoušků vybíjená nejen na samotném zápase, ale i ve vlacích, v prostředcích hromadné dopravy, ulicích, restauracích a na nádražích si vyžaduje nasazení ohromných policejních sil, financí ze státní kasy a dalších aktivit ze strany ochránců veřejného pořádku.

Samotná UFFA se tímto závažným problémem zabývá již delší dobu. Kolébce světového fotbalu, tedy Anglii, kde řádění chuliganů začalo má zde své kořeny se sice podařilo vyhnat tzv. rowdies ze stadionů, ale to se přeneslo do ulic. Výrazný posun v této oblasti je zaznamenám jen z jednoho prostého důvodu. Fotbal se stal velmi výnosným a výhodným komerčním artiklem, vlastně jakým si druhem průmyslu. Každý tým je malou továrnou na velmi a velmi vysoké příjmy, čímž nestojí o problémy a snaží se je řešit. Zejména v západní Evropě se stadiony vybavují kamerovými systémy a uplatňují se tresty doživotního zákazu vstupu na stadiony. To je také důvod proč se fotbalové násilí přeneslo do nového teritoria tedy Evropy východní, která po otevření hranic ještě nemá zkušenosti s velkou návštěvností a brutální agresivitou těchto bojůvek, mnohdy značně rasisticky naladěných. Vše za podpory velkého množství alkoholu a drog. Motem těchto „hrdinů“ je věta, myšlenka – **Když jsem s partou, frajeřím, mám své jméno, svoji válečnou přezdívku, svoje zařazení, svoje určení, jsem NĚKDO.** Většina těchto odvážlivců, kteří se skrývají v anonymitě davu, je ve skutečnosti bázlivých, ustrašených lidí, kteří při projevu osobní odvahy sám za sebe rudnou stydí se a při pohledu z očí do očí neví, kam se dívat.... Jo s partou to jsem „**HRDINA**“.

Násilí ze stadionu dostane jen správná a zdravá celospolečenská výchova, kde prvotní myšlenkou nebude myšlenka na sebe, svůj klub, ale na sportovní dění jako takové a návrat k samotné podstatě sportu. „**Není důležité zvítězit ale zúčastnit se**“.

4.Prevence agresivity

4.1 Co je prevence

P r e v e n c e je forma práce, která by měla zahrnovat péči o lidi, malé či dospělé, bílé či barevné, silné či slabé, kteří se s agresivitou a jejím projevem v jakékoliv formě ještě nesetkali, ale hlavně pro ty, co již s touto formou násilného chování mají své zkušenosti buď ze svého okolí nebo již zakusili tento negativní projev agresivního chování sami na sobě. Jedná se o předcházení negativním poruchám chování lidí i celé společnosti, jejich nápravu. Hlavní úlohu působnosti v oblasti prevence by měl v každé společnosti vykonávat stát, prostřednictvím odpovědných institucí. Rodina, škola, mimoškolní zařízení, nápravně výchovné zařízení.¹⁷⁾ Což ale v současné společnosti není, ač to tak zprvu vypadá. Úlohu státu, tím i jím zřízených státních institucí a zařízení, mnohdy nahrazují dobrovolné spolky a dobročinné organizace. Výchovnou činnost státních organizací je možno vidět jen na úseku protidrogových opatření, ale i zde by se o tom dalo polemizovat. Zejména chybí primární péče. Prevence není jen výchovné působení na společnost a populaci jako takovou. Jsou to i různá nařízení, zákazy a administrativní opatření. Taktéž i výchovná, nápravná a zaopatřovací centra, na jejichž provoz státu chybí potřebné finance.

Vedle společenské prevence rozeznáváme prevenci také v právu. Zde se jedná jak o výchovné působení formou sankcí, zejména trestních (viz. již uvedené příslušné zákony). Zde by měli svoji úlohu plnit policie a soudy, což je po několika současných rozhodnutých kauzách uveřejněných v médiích obzvláště diskutabilní, neboť agresivita lépe postavených jedinců, která by na běžného občana měla drtivý dopad, se u těchto lidí posuzuje velkou mírou tolerance a ohleduplnosti. Tím celé společnosti předhazuje, že se nic nestalo a popírá sebe samu. V **lékařství** se jedná o preventivní opatření, která se sněží zabránit vzniku chorob, odhalováním vzniku zdrojů choroby. Patří sem třeba depistáž, kterou rozumíme vyhledávání v souboru. Taktéž se celospolečenská prevence věnuje i formě sekundární a terciální

Základní úlohou prevence je včas odhalovat a odstraňovat příčiny a zdroje, které způsobují negativní jevy ve společnosti, teprve poté odstraňovat následky a dopady negativních jevů. Jelikož při včasné odhalení příčin, vzniknou méně nákladné projekty na jejich odstranění. Slovo prevence znamená **opatření předem**. Prevence vychází z latinského slova **preventus**.

¹⁷⁾ Metodický pokyn MŠMT – Čj : 14 514/2000 – 51

4.2 Druhy prevence

Prevenci jako takovou dělíme na tři základní okruhy: **p r i m á r n í**, **s e k u n d á r n í** a **t e r c i á l n í**.

Při **primární** prevenci je třeba začít již u nejmenší populace. Nelze podcenit práci a výchovu v rodině, škole a mimoškolních zařízeních. Formou různých besed, diskusních pořadů i rozesíláním letáků lze již od nejranějšího věku působit na rozvoj dítěte tak, aby vyznávání mravních hodnot a vzorů bylo uspořádáno v takové podobě, která je pro společnost žádoucí, vede k potřebné socializaci jedince, bez většího potlačení jeho vlastního já. Avšak besedy, diskusní pořady, letáky a osvěta tuto situaci nezachráně. Jsou to doplňující faktory, které podporují účinnost primární prevence. Primární prevencí rozumím především příklad, vzor, který dospělí dávají mladé generaci. Rodiče svým dětem, pedagogové svým žákům, vedoucí svým dětským členům kolektivů. Politická i zákonodárná reprezentace všem svým občanům, tedy zvláště mladistvým a dětem. Příklad reálného chování a jednání v osobním i společenském životě. Příklad takový, který s naprostou samozřejmostí dítě vezme za své a samo v sobě si vypěstuje základní normy a pravidla chování, jimiž se bude řídit po celý svůj život. Bohužel je to zatím pouhý sen. Vždyť všichni známe jak málo platí staré přísloví „**S poctivostí nejdál dojdeš...**“ „**Lež má krátké nohy...**“ „**Sedávej panenku v koutě...**“. Tady snad více platí „**Káže vodu a pije víno...**“. To vše je podhoubím pro rostoucí agresivní chování mládeže. Každý, kdo chce nebo má přímo povinnost vychovávat děti musí začít sám u sebe. Uvědomit si vlastní chyby, snažit se je odstranit a velice, velice citlivě s dětmi jednat, neboť děti nezřídka neodpouští. Jít příkladem nejen dětem ale celému okolí. Letáky to nezachráně. Mimochodem bývají silně frázovitě a neupřímně. A dítě to faleš vycítí, jak pak má věřit. Znovu opa-kuji – primární prevencí proti všem neduhům a nešvarům lidského chování je kvalitní způsob života celé populace. Úcta člověka k člověku, národa k národu, úcta k přírodě a sobě samému.

I řešení konfliktů na bázi tolerance a respektu na obou protichůdných znesvářených stranách, ať již jde o hádku v rodině nebo nepřátelský konflikt mezi národy, potažmo válečný stav. Dítě by mělo zjistit, že agrese a agresivní chování se opravdu nevyplácí, že je to něco s čím se žít nemá a nedá. Ale zatím se mnohdy pozorováním tohoto světa a jeho reálného dění neustále přesvědčuje o opaku. A tak se opravdu musíme snažit, aby příští generace lidstva nestála před problémy agrese v daleko širším rozsahu než dnes.

Při **sekundární** prevenci se již pracuje s jedincem, který ve větší či menší míře je aktérem nežádoucího jevu, v našem případě agresivního chování. I zde je na prvním místě rodinná výchova a přístup rodičů k dítěti. Taktéž pedagogická výuka a pedagogičtí pracovníci. Také zde důležitou formu hrají, jako v prvním případě, besedy, diskusní pořady a jiné společenské aktivity. Nejlepší formou pořadů je pořad, kde vystupuje nejen jedinec, který byl obětí agresora a jeho agresivního chování, ale i agresor sám nebo celá skupina agresorů.

Rodiče a pedagogičtí pracovníci by měli být vzorem mládeži v chování. Jejich chování by mělo posílit zdravé sebevědomí dítěte, ale ne jeho samolibost, nadřazenost nad ostatními dětmi a z toho vyplývající agresivitu vůči druhým. Vypěstovat v dětech a mládeži odpovědnost za své chování. Jak jsem zprvu uvedl, při sekundární prevenci se již zajímáme o dítě postižené. O dítě, které své sklony agresivnímu chování v jakékoliv formě už projevilo skutkem. Ať drobným nebo závažným. Při pomoci takto postiženým dětem je třeba pečlivě volit prostředky převýchovy. Je nutné spojovat principy primární a sekundární prevence. Je nanejvýš potřebné, aby sekundární prevenci prováděly osoby s náležitým vzděláním, pro děti důvěryhodné. Osoby, ke kterým mají děti kladný vztah, a které svým chováním utvrzují v dětech potřebu změny ve vlastním chování. Osoby, které vytuší podstatu problému jednotlivce nebo skupiny. V konkrétních případech je pak také důležitá spolupráce rodiny, pedagoga, výchovného pracovníka, psychologa, tedy všech, kteří mají na dítě podstatný vliv. Ne nadarmo mají například v některých školách, především na západ od našich hranic, psychologické poradce, kteří se snaží řešit problémy nejen dětské agresivity jako jednotlivce, skupiny, skupin, ale dětské problémy obecně. V naší zemi to obvykle bývá nadúvazek některého člena učitelského sboru. Nelze se divit, že to příliš nefunguje. Učitel má učit svůj předmět, i když jeho zájem a příkladné chování rovněž přispívá k rozvoji dětské osobnosti. Mám dojem, že i tzv. pedagogická centra, která zastávala funkci poradců při výchovných problémech dětí, byla při rušení okresů a okresních školských úřadů, mnohde zrušena.

Prevence **terciální** je již pouze prevencí následnou, nechci říci méně podstatnou, neboť ve svých důsledcích je prevencí nejsložitější, jelikož musí napravovat skutky již spáchané a napravovat postižené jedince a skupiny z řad dětí a mládeže, k čemuž slouží různá výchovná zařízení - výchovné ústavy mládeže, dětské domovy, diagnostické ústavy a centra. Práci v těchto zařízeních by měli vykonávat pouze patřiční pracovníci, kteří dokáží odhadnout reakci narušeného jedince na způsob jeho převýchovy. Záleží na přístupu vychovatele, ale hlavně rodičů sociálně narušených jedinců, jelikož nejen přístup asociálně zaměřeného jedince je důležitý převýchově, nýbrž i na vztahu rodičů k takovému potomku. Citlivý a adekvátní přístup všech zúčastněných je základem úspěšné resocializace tohoto jedince.

4.3 Programy prevence

Program prevence agresivního chování mládeže dnešní společnosti je dosti složitý, dosud nejasný a v současné době si asi jen těžko řekneme, že je plně vyřešen. Neboť dnešní děti a mládež především jsou díky moderní technice značně vynalézaví a i schopnější než dospělá populace. Mnohé skutky tak zůstávají dlouho skryté, či nevyjdou najevo vůbec. Dá se konstatovat, že velký vliv na takovéto asociální chování dětí má **falešná soudržnost dětí** – za každou cenu si udržet své místo v kolektivu. V zásadě opět nejdůležitějším programem je programová výchova v rodině, která je málo využívaná. Rodiče na své děti nemají čas nebo mají času málo a tuto prevenci přenechávají na škole. Vytvoření správného zdravého rodinného prostředí je jev v této uspěchané době takřka nereálný. Za vše opět může agresivní chování naší společnosti. Prosadí se jen ten nejúspěšnější, **nejagresivnější** a rodinné prostředí, klima v rodině, musí jít stranou. Musí se podřídit řádu doby.

Programovou výchovu ve škole by měli provádět odborní pracovníci se zvláštní pedagogickou přípravou. Ale tito nejsou na všech školách přítomni a i tato prevence je ve školních zařízeních opomíjena, nebo generace dnešních učitelů a dnešních výchovných pracovníků nehodlá (dle nich) dublovat práci rodičů s tím, že děti mají být správně vychovány již v rodině. Škola má vyučovat a ne vychovávat. Tedy zařazení morální výchovy, po které volá část společnosti, do vyučování, je opět prozatím věc nereálná.

Programová výchova společnosti je další kapitola preventivní výchovy dětí a mládeže. Sem by měly patřit různé kulturní, sportovní a společenské akce, kde by děti a mládež měly dostatek prostoru pro své vyžití a pro svoji realizaci pod dohledem zkušených pracovníků. Tato prevence by měla být dlouhodobá. Ne jen jednorázová akce za účelem splnění nějakého úkolu. Měli by se na ní konstruktivním způsobem podílet zodpovědní pracovníci státních institucí, obcí, mimoškolních zařízení, všech typů škol. Tím myslím i školy pro děti postižené nějakým způsobem tělesným nebo opožděným mentálním rozvojem. Protože i tolerantnost a správný postoj zdravé populace k postiženým jedincům je svým způsobem bojem proti opomíjení těchto jedinců, zábranou proti povyšování nad nimi a tím i omezením agresivního chování vůči nim. V neposlední řadě by se do tohoto programu měli zapojit i rodiče dětí. Ale i zde státní orgány mnohdy apelují tím, že nebudou suplovat výchovu rodičů a školních zařízení.

Jsou to také programy různých církevních spolků, zájmových organizací a dobrovolných sdružení, kdy náplň volného času dětí a mládeže je na prvním místě. Tyto spolky jsou často organizovány rodiči zúčastněných dětí nebo dětmi samými, vedenými těmi staršími.

V neposlední řadě je to také programová výchova ve všech masmédiích, která by kromě finálního cíle sledovanosti měla myslet v mnoho případech i na výchovnou a příkladovou část svých publikací. Tvorba preventivního programu není jednoduchá věc a zúčastnění by si měli v prvé řadě stanovit reálné cíle, kterých lze dosáhnout. Splnitelnost těchto cílů by měla stát nad atraktivností těchto programů. Samotný program péče musí vycházet z věkové hranice dítěte, potažmo mládeže. Musí být dostupný věkové kategorii dětí, kterým je určen. Samotné děti a mládež se v něm musí snadno orientovat, aby nedocházelo k odrazení dítěte jeho složitostí nebo nedošlo k jeho špatnému pochopení a tím minutí se účinkem. Musí mít dostatečné lidské, odborné a finanční krytí, jelikož náročnost těchto programů není malá. **Náročnost těchto programů je značná.** Ukončení každého preventivního programu by mělo konstatovat, zda se dosáhlo stanoveného cíle, či nikoliv. Pokud ano, můžeme se zaměřit na cíle složitější a věnovat se cílům přísnějším a náročnějším nejen pro děti samé, ale především pro guaranty tohoto programu. Pokud ne, je zapotřebí zjistit, kde se stala chyba, přehodnotit stávající stanoviska a zhotovit projekt nový, který by odpovídal potřebám dětí, mládeže, celých rodin, tím celé společnosti. Dítě by mělo být aktivně zapojeno do tohoto programu prevence by se neměla omezovat jen na ohrožené děti, ale na dětskou populaci a mládež všeobecně.

Mělo by se využívat jak teoretických tak i praktických poznatků, podporovat zdravý duševní rozvoj dítěte. Dbát o aktivní a mentální hygienu ve společnosti. Posílit vzájemnou spolupráci mezi všemi lidmi a povýšit všeobecný rozvoj společnosti nad osobní blaho jedince.

Závěr

S pomocí mých reálných znalostí, studiem odborné literatury i spoluprací s různými lidmi pedagogického směru jsem, se pokusil shrnout poznatky své dosavadní práce s dětmi a mládeží. Práce s dětmi a mládeží je práce i činnost velice závazná a nelze ji spojovat s byznysem, politikou a vychytralou prospěšností této doby. Návrat k hodnotám, které vyznával ve své pedagogické praxi již Jan Ámos Komenský, je zcela ve shodě s dnešními pedagogickými principy a požadavky. Chování dětí ve společnosti, škole, rodině postrádá autoritu a vztahy k dospělým jsou zcela bez jakéhokoliv respektu nebo studu. Tomuto ovšem napomáhá i samotné chování dospělých jedinců, kdy překračování norem a hranic slušného chování je v nejednom případě dáváno za vzor jako zdroj úspěchu a sebeprosazení. Tedy agresivní chování je upřednostňováno před chováním slušným v mezích společenské morálky a zákonů.

Snahou a cílem této bakalářské práce bylo poukázat na zvyšující se výskyt agresivního chování v naší společnosti, zejména dětí a mládeže, kdy roste počet delikventního chování této populace. Mnohdy chování našich dětí již překračuje meze zákona a stává se trestným. Také vzrůstající brutalita mladých pachatelů a snižující se věková hranice je více než alarmující.

Příčiny těchto sociálně patologických jevů musíme hledat v celé naší společnosti. Musíme se zamyslet nad hodnotovým systémem této doby, kdy materiální blaho zcela převládá nad zachováním slušného chování a vzájemné sebeúcty.

Příčiny agresivního chování dětí a mládeže nelze jednoznačně stanovit. U někoho je agresivita již jako pud vrozená, u někoho je vypěstovaná rodiči a u někoho slouží jako projev sebeobrany. Domnívám se, že agresivní sklony každého z nás jsou ovlivněny mnoha faktory. Zejména to v jakých sociálních podmínkách vyrůstáme a pohybuje se. I když toto není vždy pravidlem. Prvotní roli ve výchově by měla hrát rodina obecně, rodiče, prarodiče a sourozenci, poté škola a mimoškolní zařízení, teprve na posledním místě by měla být parta, kamarádi. Různá nedorozumění s rodiči i ve škole jsou jenom výživným podhoubím pro růst tohoto asociálního chování, zdrojem agresivních projevů ke společnosti, rodině, škole a světu vůbec. Proto bych viděl prevenci agresivního chování dětí a mládeže jako opatření předcházející následným nežádoucím jevům. Výchovu v rodině i škole musí společnost více zaměřit k větší odpovědnosti za své chování, uznávání společenských hodnot, vnitřním zábránám

Resumé

Při volbě tématu mé práce jsem se nechal inspirovat dnešním stavem ve společnosti. Svými vlastními zkušenostmi při práci s dětmi a mládeží. Jak jsem uvedl, zabývám se využitím volného času mládeže jako dobrovolný činovník, což mě přivedlo na myšlenku pokusit se zjistit: proč vůbec vzniká agresivita v dnešní společnosti, odkud se bere její nárůst, proč narůstá agresivních projevů mezi dětmi navzájem, mezi dětmi a dospělými nebo naopak i mezi jednotlivými dospělými mezi sebou.

Tato práce tedy ani nemá sloužit jako výčet konkrétních případů agresivního chování, násilí mezi dětmi a mládeží nebo násilného agresivního chování obecně. Spíše má být tak trochu zamyšlením nad uvedeným tématem. I když k pochopení věci nelze opomenout, kam až vede nekontrolovatelná agresivita lidských jedinců. Zjištěním, kde a proč agresivita vzniká, zda je v současné společnosti a dnešní době ještě žádaná či nikoliv. Objevila se až v posledních letech nebo je zde s námi od počátku civilizací a světa vůbec. Vyskytla se jako fenomén moderní doby nebo bylo toto chování dříve přehlíženo, jeho negativnímu směru nebyl přikládán takový význam jako dnes, kdy společnost, tyje z agresivního chování jedinců i mamutích velkokoncernů na úkor slabších jedinců. Toto chování se zdůrazňuje v akčních velkofilmech jako zdroj slávy a bohatství. Propaguje se prostřednictvím počítačových her a podobně. Pouze naoko nepředstírá, že čím je společnost vyspělejší, je i citlivější sama k sobě a svému okolí.

ANOTACE

Bakalářská práce „Agresivita jednotlivce a skupiny, příčiny a prevence“ se zabývá celkovým problémem agresivního chování naší společnosti, se zaměřením na následky tohoto asociálního projevu v chování dětí a mládeže. Vlivem part na projev agresivity jednotlivce a naopak. Práce vychází z celkově známých poznatků s uvedením možnosti výchovné a pedagogicko-psychologické preventivní péče.

Klíčová slova

Agresivita, agrese, lidstvo, společnost, člověk, jedinec, dítě, prevence, brutalita, násilí, výchova, síla, přežití, spravedlivý, opravdový, nedotknutelný, úcta, vážnost, vina, trestný čin.

ANNOTATION

This Bachelor work “Individual and group aggressivity, causes and prevention” is dealing with a global problem of aggressive behaviour in our society, focusing on the consequences of this asocial phenomenon in the behaviour of children and young people. It also concentrates on the gang impact on the aggressivity of an individual and vice versa. The thesis arises from general knowledge, stating the possibilities of educational and pedagogical-psychological preventive care.

Key words:

Aggressivity, aggression, mankind, society, man, individual, child, prevention, brutality, violence, education, power, survival, just, real, untouchable, respect, dignity, guilt, offence.

Prameny a literatura

Prameny :

1. Zákon č. 140/1960 Sb. trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů a novelizací
2. Zákon č. 141/1960 Sb. o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů a novelizací
3. Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině, ve znění pozdějších předpisů a novelizací
4. Zákon č. 200/90 Sb. o přestupcích ve znění novel
5. Zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád
6. Listina základních práv a svobod, vyhlášená ČNR dne 16.12.1992
7. Zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník
8. Zákon č. 65/1965 Sb. zákoník práce
9. Metodický pokyn MŠMT – k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže
Čj : 14 514/2000 - 51
10. Metodický pokyn MŠMT – k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení. Čj : 28 275/2000 - 22

Literatura :

11. Edwig A. – Agresivita, dětí, Praha : Portál 2004
12. Matoušek O. – Mládež a delikvence, Praha : Portál 1998
13. Musil J. – Kriminalistika, Praha : Naše vojsko 1990
14. Huberová B. – Psychický teror na pracovišti – Mobbing, Martin, Neografie 1995
15. Hollitscher W. – Lidská agresivita, Praha : Svoboda 1975
16. Kolář M. - Skrytý svět šikanování ve školách, Praha : Portál 1997
17. Řezníček – Prevence sociálních deviací, Praha : karolinum 1994
18. Říčan P. – Agresivita a šikana mezi dětmi, Praha : Portál 1995
19. Spurný J.- Psychologie násilí, Praha : Eurounion 1996
20. Vantuch P. - Kriminalita mládeže a její prevence, Praha : Horizont 1984